

Un model de monahism și misiune: „Rugul aprins” de la Mănăstirea Antim

Ioana-Zoia (Sandu) **URSU***

Abstract: *The Burning Bush Movement at the Antim Monastery represented a unique case of symbiosis between laic intellectuals and monasticism, which promoted a spiritual form of anti-communist resistance centred on the practice of the Prayer of the Heart. The activity of the “Burning Bush of the Mother of God” Association during the mid-1940s consisted in weekly conferences on various subjects of theology and apologetics. Debates were doubled by participation in religious services and prayer, which created both a specific spiritual ethos and functioned as a missionary coordinate. While exploring the particular missionary and monastic ethos belonging to the “Burning Bush”, the paper attempts to inquire the validity and importance of such a model to nowadays monasticism.*

Keywords: *the Burning Bush, monasticism during communism, religious repression in communism, anti-communist spiritual resistance, culture and spirituality during communism.*

---

* Ph.D. candidate, ”Babeș-Bolyai” University in Cluj-Napoca, Romania.

Formula de expresie spirituală și culturală a „Rugului aprins” de la mănăstirea Antim a trezit și continuă să trezească simpatie, interes, afinități culturale și spirituale, recuperări ale memoriei, explorări istoriografice și interpretări culturale².

Descrierea și înțelegerea fenomenului de la Antim și a grupului „Rugul Aprins” a fost jalonată, în timp, de o serie de „etichete” sau definiții, precum „cerc intelectual”, „cenaclu cultural”, „mărturisitori ai credinței”, „intelectuali persecutați de regim”, „rezistență spirituală la comunism”, „rezistență prin credință”. Pe de o parte, chiar titlul articolului de față sugerează o posibilă definiție: „model de monahism și misiune”.

În general, tipurile de definiri aplicate fenomenului petrecut la Antim tind să privilegieze fie aspectul actului cultural, negând explicit existența vreunei intenții sau componente de „anticomunism” (fie el spiritual, cultural etc.) – percepută ca proiecție ulterioară (memorialistică și istoriografică) asupra grupului, fie să insiste și asupra naturii anticomuniste a *gestului* lor (întâlnirile restrânse din timpul anilor 1950 clasificate de Securitate drept activitate contrarevoluționară).

Pericolul definirii definitive, „dure” a „Rugului aprins” e bidirecțional: pe de o parte, riscă încadrarea în tipologie și într-un exemplarism alegoric³ care împiedică explorarea sinceră a personajelor noastre; pe de altă parte, riscă să exprime orice altceva în afară de esența „Rugului aprins”. Trebuie spus totodată că dezbateră se desfășoară în jurul diferitelor imagini/proiecții sau reprezentări ale grupului de la Antim.

Chiar dacă acceptăm imposibilitatea de a capta experiența de la Antim în realitatea ei primă (de vreme ce cunoașterea care transformă,

---

² Între cele mai recente amintim Anca Manolescu, *Modelul Antim, modelul Păltiniș. Cercuri de studiu și prietenie spirituală*, București, Humanitas, 2015; George Enache, *Biserica în comunism. Modele și Mărturii*, Editura Muzeului de Istorie Galați și Editura Eikon, 2015; Carmen Ciornea, *Chipul Rugului aprins*, Cluj-Napoca, Eikon, 2015.

³ Folosesc aici termenul în sensul dat de Anca Manolescu, *op. cit.*, p. 222-237.

rămâne, în sine, dincolo de cuvânt⁴), ne rămân o serie de mijloace descriptive pe care, dincolo de calitatea lor de *reprezentări*, *imagini* sau de surse ale memoriei, le utilizăm pentru a reconstrui chipul Rugului aprins. De la André Scrima până la Antonie Plămădeală, întreaga relatare despre Rugul aprins este, la urma urmei, o *reprezentare*. Nu trebuie însă neglijat felul în care, chiar și funcționând ca reprezentări, diferitele tipuri de discurs memorialistic sau evocare⁵ creionează o anumită piesă din ansamblul mozaical al memoriei Rugului Aprins.

Astfel, scopul lucrării de față nu e de a evalua critic multitudinea imaginilor proiectate de-a lungul timpului asupra fenomenului de la Antim, ci, dimpotrivă, de a proiecta o perspectivă în continuitatea acestora, și anume: o interpretare a experienței Rugului Aprins din perspectiva elementelor monahal și misionar specifice.

Cu mijloacele de cunoaștere ale istoricului, îndepărtarea de *reprezentare* și apropierea prudentă de *istoria-realitate* (ca și actul cunoașterii, în sine) intangibilă, demersurile la care putem apela rămân descrierea primară a evenimentelor petrecute la Antim și după Antim, în care au fost implicate personajele de la Antim, urmată de explorarea ca posibilitate a tipologiei intelectualului care participa la întâlnirile și la grupul Rugului Aprins. Avându-le pe acestea ca punct de plecare, vom încerca să urmărim printr-o grilă teologică latura monahală și cea misionară asociate Rugului Aprins.

Contextul. „Pregătirea”

Renovarea mănăstirii Antim după război, activitate ctitoricească la care au contribuit cu generozitate diferiți membri ai elitei

⁴ *Ibidem*, p. 23.

⁵ Pentru o mai mare precizie, apelez la distincția între „discurs memorialistic” și „evocare” prin includerea în prima categorie a literaturii memorialistice în sensul clasic al cuvântului (memorii, autobiografii, monografii memorialistice compacte, unitare), în timp ce în categoria „evocare” includ amintirile ocazionale, disparate, provocate (cuvântări, evenimente publice, fragmente din interviuri de istorie orală) privind Rugul Aprins sau membrii săi.

bucureștene⁶, stă mărturie nu numai pentru oblăduirea și sprijinul pe care le capta mănăstirea central amplasată a capitalei, ci și pentru poziția acesteia – punct de interes spiritual și misionar.

Efervescența culturală și spirituală s-a constituit firesc în jurul ctitoriei lui Antim Ivireanul; pe lângă prezența obștii Antimului, a călugărilor studenți⁷ la diferite facultăți din București (medicină, litere, științe, politehnică, arte⁸, a oamenilor de cultură, litere, arte, științe⁹, a profesorilor universitari¹⁰, cu participarea studenților mireni¹¹ și a unui larg public bucureștean, mănăstirea devine un creuzet pentru proiectul de „pastorație a intelectualilor” visat de mitropolitul Tit Simeleu¹².

---

⁶ Generalii Gheorghe Stratilescu, Gheorghe Iorgulescu, Ioan Țone și Traian Tetrat, Alexandru Mironescu și Sandu Tudor, alături de ajutorul oferit de Regina Elena și primarul general al Capitalei, generalul Victor Dombrowschi - mărturia starețului Vasile Vasilache, care rememorează: „După reînființare, Mănăstirea Antim reușise să-și strângă în juru-i mulți prieteni și dintre acei ce aveau o răspundere mare în rosturile vieții”. Vasile Vasilachi, *De la Antim la Pocrov. Mărturii și mărturisiri*, Colecția Teologică „Cuvântul vieții”, Detroit, f.a., p. 17. O mărturie similară în amintirile lui Alexandru Mironescu: „Atunci, la mănăstirea Antim, mai mulți prieteni ne-am ocupat de refacerea turelor, a trapezei, a clopotniței, a stăreției; am construit un cuptor din ceramică, un parc, în curtea interioară a mănăstirii, am organizat un concurs de pictură de icoane, un concurs de muzică, la care premiul I a fost atribuit lui Paul Constantinescu. Dar mai ales cercul acesta a inițiat un ciclu de conferințe, de un mare succes...”. Vezi Alexandru Mironescu, *Floarea de foc*, București, Elion, 2001, p. 194.

⁷ Sofian Boghiu, Felix Dubneac, Roman Stanciu, Neofit Nica, Andrei Scrima, Petroniu Tănase, Pavel (Paulin) Lecca, Adrian Făgețeanu, Leonida Plămădeală. Pentru o listă completă a obștii vezi Vasile Vasilachi, *op. cit.*, pp. 35-38.

⁸ *Ibidem*, pp. 16-17.

⁹ Ion Marin Sadoveanu, Olga Greceanu, Paul Sterian, Constantin Joja, Vasile Voiculescu, Paul Constantinescu, Virgil Stancovici ș.a.

¹⁰ Alexandru Mironescu, Anton Dumitriu, Alexandru Elian.

¹¹ Nicolae Bordașiu, Nicolae Nicolau, Traian Balea, Valeriu Streinu ș.a.

¹² George Enache, *Rugul aprins din perspectivă istorică* în Revista „Tabor”, an VII, nr. 3, martie 2013, pp. 55-70.

Prezența lui Sandu Tudor și intrarea sa în monahism apar consemnate de memorie drept catalizator al ciclurilor de conferințe de la Antim, însă concretizarea proiectului s-a datorat unei serii de circumstanțe favorabile¹³. Cum atestă o mărturie, „astfel se îmbinau în momentul acela lucrarea Institutului biblic, liturghisirea monahilor studioși, nucleul intelectualilor ortodocși și repararea daunelor aduse ansamblului de cutremurul din 1940 și de vicisitudinea vremurilor aspre”¹⁴.

Este surprinzător cum, în amintirile despre Antim, nu există un moment fondator distinct. Memorialiștii amintesc despre conferințele desfășurate în după-amiezele de duminică și serile de joi, iar unii dintre ei încearcă să proiecteze o „preistorie”¹⁵ a fenomenului Antim amintind de inițiativa similară petrecută în anul 1943 la Cernăuți sub oblăduirea mitropolitului Tit Simedrea¹⁶, la care participaseră mulți din cei care se vor regăsi, nu după mult timp, în spațiul de căutări al Antimului. Documentar, poate fi identificat un moment aproximativ de ființare legală¹⁷, însă memoria nu consemnează un moment *initio*,

¹³ Alături de care și prezența lui Ioan cel Străin la mănăstirea Cernica. După mărturia preotului Nicolae Bordașiu, tinerii studenți din ATOS îl „descoperă” pe Ivan Kulîghin într-o vizită la mănăstirea Cernică și îl prezintă părintelui Ghiuș, intermediind astfel legătura cu „Rugul aprins” și prezența decisivă a călugărului Ioan în mijlocul lor. Interviu cu părintele Nicolae Bordașiu realizat de monahul Moise Iorgovan, București, 03.05.2011, arhiva personală.

¹⁴ Nicolae Nicolau, *Rugul Aprins al Maicii Domnului* în „Din documentele rezistenței. Arhiva Asociației Foștilor Deținuți Politici din România”, nr. 4, 1992, p. 28.

¹⁵ Antonie Plămădeală, *Rugul Aprins*, Sibiu, 2002.

¹⁶ Pentru detalii privind participanții și programul, vezi Antonie Plămădeală, *op. cit.*, pp. 25-27.

¹⁷ Vezi ***, *Taina Rugului aprins. Scrieri și documente inedite*, ediție îngriită de Gh. Vasilescu, București, Anastasia, 1999, pp. 92-93. La același document e amintit și de Ileana Mironescu într-un interviu acordat lui Augustin Păunoiu, <http://ziarullumina.ro/rugul-aprins-universitatea-filocalica-de-la-manastirea-antim-43919.html>, accesat 09.10.2015.

cea ce sugerează într-un fel organicitatea fenomenului, firescul coagulării grupului și a preocupărilor lor.

Istoric, anii 1945-1948, în care s-au desfășurat cea mai mare parte a conferințelor de la Antim, au oferit și cadrul oportun (poate și stimulente) acestui tip de activitate. Deși anticomunismul explicit al grupului este și poate fi negat¹⁸ (de altfel, nici nu constituia o preocupare principală, de vreme ce *Rugul Aprins* nu e un fenomen de rezistență anticomunistă în înțelesul convențional¹⁹ sau cel puțin primar al cuvântului), fenomenul resimte totuși o anumită *apăsare* a istoriei, *accelerarea și amenințarea* ei în anii de dinainte de 1948²⁰.

Această apăsare a istoriei și creșterea treptată a influenței comunismului²¹ contribuie la creionarea decisivă a momentului de la Antim. Cadrul de libertate juridică dintre 1945 și 1948 a făcut posibil Antimul; nesiguranța istoriei cataliza și stimula căutările pe plan spiritual, apelul la Biserică și religie. Considerăm că și astfel s-ar putea explica impactul social (și misionar) pe care l-au avut conferințele publice de la Antim²².

Dacă pentru membrii principali inițiativa de la Antim se constituia firesc în continuarea preocupărilor lor de desăvârșire

---

¹⁸ De către cercetătorii preocupați de reconstituirea fenomenului.

¹⁹ Adică un grup organizat care avea ca obiectiv primar lupta armată împotriva comunismului.

²⁰ Deși această senzație de timp care „nu mai avea răbdare” ar putea fi considerată drept o simplă proiecție a literaturii memoriei de după 1990, ea nu privește numai mărturiile referitoare la Antim, ci e o constantă a întregii literaturi memorialistice a perioadei, memorii și jurnale aparținând unor figuri culturale, politice etc. De altfel, întregul context politic intern al vremii transmite ideea de instabilitate, tranziție, nesiguranță. Să nu uităm: deja avuseseră loc cele două procese ale membrilor guvernului Antonescu; din 1945 își începe mandatul primul guvern format în majoritate de membri ai Partidului Comunist.

²¹ E suficient să privim la componența guvernelor succesive prezidate de Petru Groza, intensificarea propagandei etc.

²² Mărturiile amintesc de larga participare a publicului și popularitatea conferințelor.

spirituală, de aplecare asupra adâncimilor creștinismului ortodox prin formula mistică isihastă, reverberația provocată de actul lor spiritual și cultural poate fi explicată nu doar ca simplă participare a publicului la un fenomen monden²³ și la ecoul produs de acesta, ci ca o căutare interioară reală a celor care intuiau contextul instabilității politice și potențiala schimbare de regim²⁴.

Este grăitoare în acest sens interpretarea politică dată gestului lor de către Securitate încă din 1948. Astfel, o notă păstrată în dosarele DGSP²⁵ amintește:

„Tot în timpul stăreției arhimandritului Vasilache a fost primit în Antim fostul director al ziarului „Credința”, Sandu Tudor, care în legătură cu arhimandritul Benedict Ghiuș și o sumă de generali deblocați și foști demnitari antonescieni, *au creat o asociație cu scopul mărturisit mistic, dar care în realitate are și implicații politice, manevrând din umbră și sub masca exercițiului mistic, pregătirea credincioșilor pentru rezistența față de democrație* (s.n., I.U.). Asociația poartă curiosul nume de așezământ „Rugul Aprins al Maicii Domnului” – „închinat pentru o cercetare și trăire mai adânc a învățaturii și evlaviei ortodoxe”. Activitatea se rezumă la „tot ceea ce poate împlini o viață lăuntrică adevărată, prin scris, prin cuvânt, prin

²³ Să nu uităm poziția centrală a mănăstirii și poziția socială a credincioșilor care frecventau mănăstirea, după cum amintește și Vasile Vasilache.

²⁴ De altfel, în acești ani de tranziție replica întregii societăți la comunism e sugerată de numeroasele grupuri, asociații, organizații (elevi, studenți, adulți) de diferite orientări politice (legionari, țărăniști, liberali sau fără afiliere politică) care se înființează și activează anticipând lupta împotriva comunismului. Nu numai atât, chiar și mica organizație studentească ATOS (Asociația Tineretului Ortodox Studențesc) în care erau membri tinerii studenți teologi Roman Braga, Nicolae Bordașiu, Gh. Domășneanu, Stelian (viitorul Dometie) Manolache ș.a) absorbită de grupul de la Antim prin oblăduirea arhimandritului Benedict Ghiuș dorea tot o contracarare a influenței comunismului la nivel universitar prin asociațiile de tineret. Interviu cu părintele Nicolae Bordașiu realizat de monahul Moise Iorgovan, București, 03.05.2011, arhiva personală.

²⁵ Direcția Generală a Securității Poporului, titlatura Securității între 1948-1951.

trăire proprie sau înfăptuire²⁶.

Pentru a arăta mentalitatea bolnavă a acestora este destul să amintim că statutul lor acordă primul loc în conducerea așezământului „Sf. Icoane de hram a Rugului Aprins al Maicii Domnului, cea care este adevărată cârmuitoare și îndrumătoare, asemenea în această privință cu datina pe care o au așezămintele din Sf. Munte al Athosului”²⁷. (...)

În această asociație sunt înscriși numai inși, cari prin structura, pregătirea lor intelectuală, prin activitățile lor din trecut sunt net reacționare. Ei practică un misticism bolnav, care are de scop să consolideze rezistențele față de regimul politic. În special la Antim, activează un grup de generali, foști antonescieni, cari împreună cu soțiile lor *întrețin o atmosferă de misticism bolnăvicios și de agitație, în vederea unei pretinse persecuții religioase ce va veni din partea comunismului* (s.n., I.U.)²⁸.

Deși viziunea de mai sus este tributară naturii și scopului aparatului represiv, de a inventaria și urmări activitățile „reacționare”, „antidemocratice” prezente în societate, reținem ideea – perpetuată de participanți – a aceluiași element de *pregătire*, printr-o activitate spirituală (percepută, desigur, de Securitate, ca una mascat politică) în iminența instalării comunismului.

Latura de misiune: anii 40 și anii 50

Latura de misiune creștină a activității de la Antim apare nu ca un obiectiv enunțat ca atare, ci drept o consecință firească a tipului de activitate și a contextului amintit. Căutările spirituale ale participanților determină contactul nemijlocit, cunoașterea și experiența misticiei ortodoxe. Actul de cultură e dublat de cel liturgic,

---

²⁶ Presupunem că pasajele citate provin dintr-un document cu valoare de statut al asociației „Rugul Aprins”.

²⁷ Vezi nota anterioară.

²⁸ Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (în continuare ACNSAS), fond DGSS, dosar nr. 213/1949, f. 113-114. Deși documentul nu este datat, se referă un moment din perioada stăreției lui Valerian Zaharia, adică undeva între 1948-1949, înaintea înlocuirii sale cu arhimandritul Benedict Ghiuș.

iar larga popularitate de care s-a bucurat în această perioadă Antimul provine din variatele „alpii de interes”²⁹ oferite de Antim.

Astfel, „unii vedeau în „Rugul Aprins” tradiția – pusă în lumină – a rugăciunii inimii și expresivitatea – bine subliniată – a liturgicului. Alții erau atrași de coprezența spiritualității creștine și a referințelor culturale largi. Câțiva, în sfârșit, erau sensibili la acea cale de creștere spirituală pe care conlucrau liturgicul, tradiția isihastă, patristica contemplativă și o reflexivitate bine echipată cultural”³⁰.

Legăturile dintre foștii participanți de la Antim și afinitățile lor pe parcursul anilor 50 evidențiază, pe de o parte, continuarea unor relații firești de prietenie și interese culturale comune (mai ales literare, prin unele reuniuni cu caracter de cenaclu literar restrâns); pe de altă parte, continuarea prieteniiilor spirituale capătă un caracter de „rezistență” (mai mult, de *repliere* spirituală) ca soluție de contracarare a propagandei marxiste și antireligioase din mediul universitar.

Participarea unor studenți la câteva din întâlnirile vechilor prieteni de la Antim, întâlniri la care problemele de orientare și îndrumare spirituală se împleteau cu dezbateri ale situației politice și comentarii privind tendințele intelectuale de o parte și de alta ale cortinei de fier capătă, așadar, pe lângă simpla calitate de demers de cunoaștere, și o dimensiune formativă care nu poate fi desprinsă de conținutul său antimarxist. În acest sens, întâlnirile din anii 50 sunt percepute de regim drept „subversive”, încadrabile la „activități contrarevoluționare”.

Din această perspectivă, dacă activitatea de misiune (sau, mai bine spus, componenta de misiune a activităților de la Antim) privilegia forma *cercului de studiu creștin*³¹, mediu al dezbaterii, al comunității, unde „cultivarea minții e solidară cu formarea sufletului”³², cu deschidere

²⁹ După expresia Ancăi Manolescu, *op. cit.*, p. 113.

³⁰ *Ibidem*, pp. 113-114.

³¹ Idee dezvoltată de Anca Manolescu în *Modelul Antim, modelul Păltiniș*.

³² *Ibidem*, p. 17.

spre public, anii comunismului privilegiază, în schimb, legăturile individuale spirituale foarte strânse, prietenia, filiația duhovnicească. Componenta paideutică³³ amintește foarte bine de modelul legăturii stareț-ucenic și de miza îndrumării spirituale individuale ca și formă de autoconservare sufletească în fața comunismului.

Conținuturile componenteii misionare prezente la Cernăuți și Antim aveau un profil larg, cultural, cu largi deschideri intelectuale. Anii 50 aduc însă imaginea pregnantă a unei încercări de supraviețuire individuală prin practica isihastă, prin menținerea prieteniiilor apropiate, prin încercarea de transmitere și salvare a moștenirii spirituale predate de Ioan cel Străin: „Sfințita Rugăciune”.

Ce rămâne din model? Întrăurirea Antimului. Concluzii

Ce anume din experiența Antimului poate fi impropriat sau care este validitatea modelului Rugului aprins pentru monahismul și misiunea contemporane? De vreme ce grupul și activitatea sa au fost produsul unei anumite epoci cu participarea unui tip specific de intelectuali, ele nu pot fi reconstituite și nici imitate. Ne putem raporta, așadar, la „Rugul aprins” ca la un *model* de monahism, misiune, experiență duhovnicească, dar nu ca la o *rețetă*.

De altfel, în biografiile individuale ale celor care au luat parte la întâlnirile de la Antim, momentul poate deține o pondere diferită: în funcție de vârsta, sensibilitatea și experiența participanților, Rugul aprins a putut fi perceput fie drept o perioadă de formare sufletească decisivă³⁴ (aprofundarea misticii isihaste), fie drept integrarea într-o experiență culturală de generație, fie drept parte a unui proiect spiritual mai larg adresat formării spirituale a intelectualilor în Biserică.

---

³³ George Enache, *Represiunea religioasă în România comunistă. Studiu de caz: Mișcarea „Rugul Aprins”* în „Analelele Universității Dunărea de Jos Galați. Istorie”, nr. 8/2009, pp. 135-152.

³⁴ Ca și André Scrima, care „și-a găsit acolo forma de destin”. Anca Manolescu, *op. cit.*, p. 26-27.

„Apar perioade de o foarte intensă trăire duhovnicească, prilejuite de prezența părintelui Ioan, din suita mitropolitului Rostovului, și de alte condiții favorabile unui soi de sobornicitate între călugări de o calitate deosebită și laici foarte râvnitori în propășirea duhovnicească personală. Aceste relații, aceste ample și fecunde discuții, cu participări susținute la sfintele slujbe ale bisericii, făcute în condiții de adevărată rugăciune, au menținut și sporit și intensificat un climat interior duhovnicesc, ani și ani de zile, depunând în sufletul, în inima mea mari rezerve de hrană și experiență”³⁵, mărturisirea Alexandru Mironescu.

Pe lângă calitatea acestui „climat interior”, o importanță aparte a avut-o menținerea legăturilor de „prietenie duhovnicească”, ceea ce poate indica drept o moștenire a Rugului aprins întreținerea afinităților spirituale între cei din aceeași „țesătură spirituală”, „oameni care se întâlnesc pe verticala ființei lor”³⁶.

„Tata spunea deseori că adevărata lui familie o formau, în primul rând, Sandu Tudor, părintele Benedict Ghiuș, Paul Sterian, Vasile Voiculescu și alți prieteni de aceeași orientare spirituală. Așadar, familia spirituală era așezată înaintea familiei de sânge”³⁷, rememora Ileana Mironescu.

De altfel, permanența legăturilor sufletești între câțiva din principalii membri de la Antim (identificați uneori și ca membrii din „nucleul” grupului) e discret sugerată și de succintele referiri memorialistice³⁸ sau prin identitatea destinatarilor unora din creațiile literare sau religioase alcătuite de membrii grupului³⁹.

³⁵ Alexandru Mironescu, *La scaunul mărturisirii*, Cluj-Napoca, Renașterea, 2015, p. 60.

³⁶ Anca Manolescu, *op. cit.*, p. 12.

³⁷ Ileana Mironescu, *În preajma lui Alexandru Mironescu*, Cluj-Napoca, Renașterea, 2015, p. 42.

³⁸ Vezi Al. Mironescu, *op. cit.*, p. 60.

³⁹ Astfel, canonul de rugăciune pentru Sfințita Rugăciune (neterminat) alcătuit de ieroschimonahul Daniil e dedicat „Părinților Benedict, Sofian, Petroniu și

Modelul inițiat la Cernăuți și dezvoltat la Antim, „participarea la ritmul liturgic și participarea la dezbateri făceau parte din același efort, din *aceeași căutare* (s.n.)”⁴⁰ care a făcut ca legăturile de la Antim să continue în forma amintită și pe parcursul următorului deceniu. Era vorba de oameni care gândeau și simțeau într-un anumit fel⁴¹ și înțelegeau să răspundă în fața provocărilor vremurilor printr-o metodă originală de autoconservare sufletească: practica rugăciunii inimii și „căutarea sfatului celor de aceeași taină cu tine”.

Mulțumiri

Această lucrare a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/59/1.5/S/140863 (2014), cu titlul „Cercetători competitivi pe plan european în domeniul științelor umaniste și socio-economice. Rețea de cercetare multiregională”.

Fratelui Andrei, desăvârșit pătrat de dascăli monahicește iubitori (...), în semn de binecuvântată amintire și frățietate de rugăciune [le aduc] acest smerit canon”. Vezi Ieroschimonahul Daniil de la Rarău, *Caietele: 2. Sfințita Rugăciune*, ediția a II-a, revizuită și adăugită. Îngrijită de Alexandru Dimcea, București, Christiana, 2008, p. 194. La fel, Vasile Voiculescu dedică câteva din poeziile sale mistice (grupate în volumul *Călătorie spre locul inimii*) lui Andrei Scrima (*Din pietre grele, Taborul, Busola, Bulb trândav, Emaus*), Alexandru Mironescu (*Iedera*), părintelui Daniel (*Moldova veche, cerească, Sihastrul*), „preacuviosului părinte stareț Sofian” (*Păstor rău*), sau lui Titi (Constantin) Joja (*Noul arhitect*). Vezi Vasile Voiculescu, *Integrala operei poetice*, București, Anastasia, 1999. Situația este relevantă din două motive: Vasile Voiculescu nu obișnuia numai în cazuri excepționale să își dedice poeziile și, apoi, poezia sa mistică din *Călătorie spre locul inimii* – alcătuită pe parcursul anilor 50 (în perioada care precedă arestarea în lotul Rugului Aprins și care corespunde întâlnirilor periodice cu apropiații de la Antim) este o expresie a patrimoniului spiritual isihast impropriat de poet, în continuitatea sufletească a Antimului.

⁴⁰ Anca Manolescu, *op. cit.*, p. 33.

⁴¹ Interviu cu Emanoil Mihăilescu realizat de Ioana Ursu, București, 23 noiembrie 2011, arhiva personală.

References:

1. Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (CNSAS), Fond DGSS, dosar nr. 213/1949.
2. Interviu cu Emanoil Mihăilescu realizat de Ioana Ursu, București, 23.11.2011, arhiva personală.
3. Interviu cu pr. Nicolae Bordașiu realizat de monahul Moise Iorgovan, București, 03.05.2011.
4. ***, *Taina Rugului aprins. Scrieri și documente inedite*, ediție îngrijită de Gh. Vasilescu, București, Anastasia, 1999.
5. Ciornea, Carmen, *Chipul Rugului aprins*, Cluj-Napoca, Eikon, 2015.
6. Daniil de la Rarău, *Caietele: 2. Sfințita Rugăciune*, ediția a II-a, revizuită și adăugită. Îngrijită de Alexandru Dimcea, București, Christiana, 2008.
7. Enache, George, *Biserica în comunism. Modele și Mărturii*, Editura Muzeului de Istorie Galați și Editura Eikon, 2015
8. Enache, George, *Represiunea religioasă în România comunistă. Studiu de caz: Mișcarea „Rugul Aprins” în „Analelele Universității Dunărea de Jos Galați. Istorie”*, nr. 8/2009.
9. Manolescu, Anca, *Modelul Antim. Modelul Păltiniș. Cercuri de studiu și prietenie spirituală*, București, Humanitas, 2015.
10. Mironescu, Alexandru, *Floarea de foc*, București, Elion, 2001.
11. Mironescu, Alexandru, *La scaunul mărturisirii*, Cluj-Napoca, Renașterea, 2015.
12. Mironescu, Ileana, *În preajma lui Alexandru Mironescu*, Cluj-Napoca, Renașterea, 2015.
13. Nicolau, Nicolae, *Rugul Aprins al Maicii Domnului* în „Din documentele rezistenței. Arhiva Asociației Foștilor Deținuți Politici din România”, nr. 4, 1992.
14. Plămădeală, Antonie, *Rugul Aprins*, Sibiu, 2002
15. Vasilachi, Vasile, *De la Antim la Pocrov. Mărturii și mărturisiri*, Colecția Teologică „Cuvântul vieții”, Detroit, f.a.
16. Voiculescu, Vasile, *Integrala operei poetice*, București, Anastasia, 1999.

